

CHƯƠNG II

CHÍNH PHỦ VỚI VAI TRÒ PHÂN BỐ NGUỒN LỰC ĐỂ NÂNG CAO HIỆU QUẢ KINH TẾ

Nền kinh tế TT phân bổ nguồn lực không đạt được hiệu quả là do các khuyết tật của nó gây nên, do vậy để nâng cao hiệu quả phân bổ cần tìm cách khắc phục các khuyết tật đó.

Các khuyết tật của thị trường

- ❖ Độc quyền
- ❖ Ngoại ứng
- ❖ Hàng hóa công cộng
- ❖ Thông tin không đối xứng

1

2

3

4

ĐỘC QUYỀN

Độc quyền là gì ?

Các loại độc quyền ?

Nguyên nhân dẫn đến độc quyền ?

Tác động của độc quyền tới thị trường ?

Độc quyền

Là trường hợp TT chỉ có duy nhất 1 người bán.

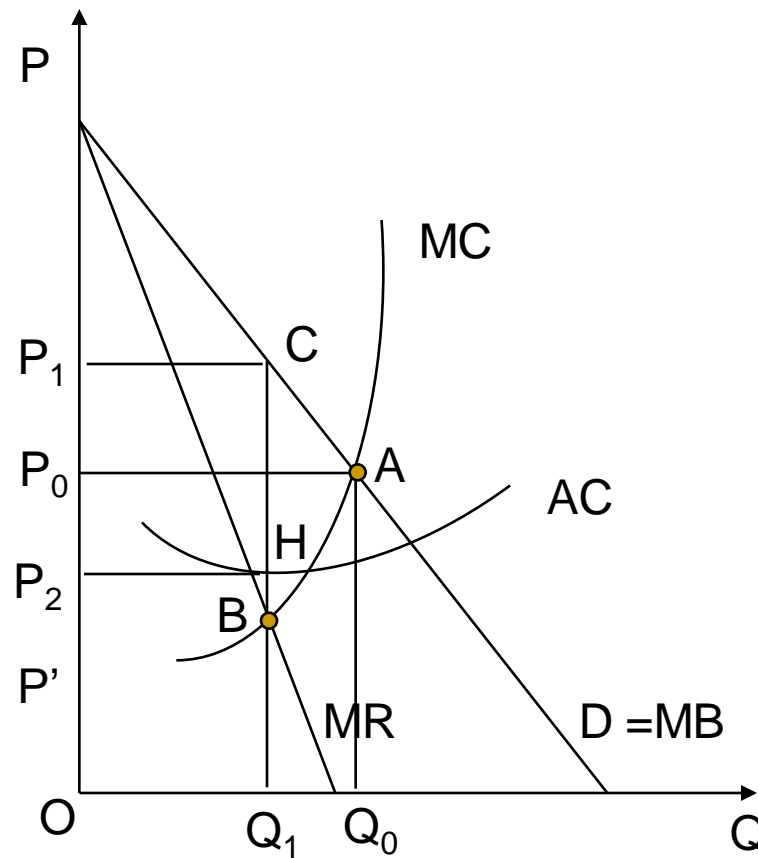
Độc quyền thường: là trạng thái thị trường chỉ có duy nhất một người bán và sản xuất ra sản phẩm không có loại hàng hóa nào thay thế gần gũi.

Độc quyền tự nhiên: hãng sản xuất đạt được hiệu quả nhờ quy mô dẫn đến cách tổ chức sản xuất hiệu quả nhất là chỉ thông qua một hãng duy nhất.

Nguyên nhân xuất hiện độc quyền thường:

- Chính sách của CP
- Kết quả của cạnh tranh
- Sở hữu nguồn lực đặc biệt
- Chế độ bản quyền và sở hữu trí tuệ

Tổn thất phúc lợi gây ra do độc quyền thường



Tổn thất phúc lợi gây ra do độc quyền thường

Độc quyền tối đa hóa lợi nhuận tại điểm giao của đường MC và MR, điểm **B** (*mức sản lượng Q_1 và giá P_1*)

TT cạnh tranh sẽ cân bằng tại điểm giao của đường MC và D, điểm **A** (*sản lượng Q_0 và giá P_0*)

→ **Độc quyền gây ra:**

- Sản lượng thấp ($Q_1 < Q_0$)
- Giá cao ($P_1 > P_0$)
- Tổn thất PLXH: S_{ABC}
- Lợi nhuận siêu ngạch của độc quyền

Can thiệp của Chính phủ vào độc quyền thường

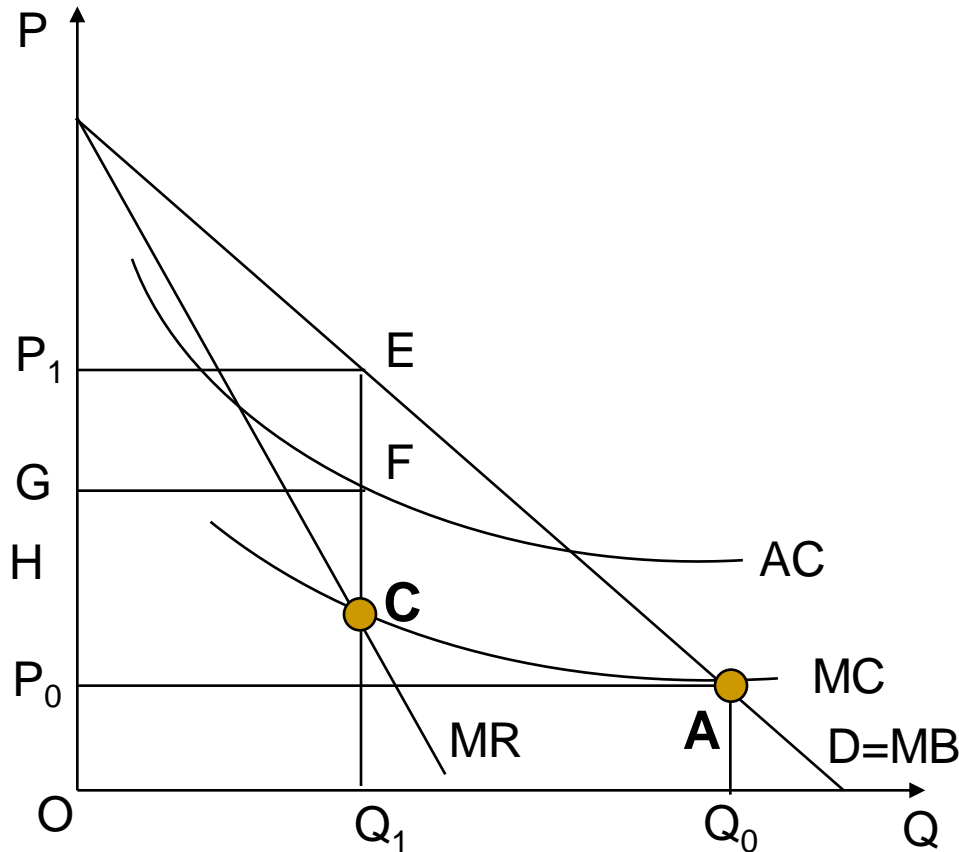
- Mục tiêu can thiệp:

- + Tăng sản lượng
- + Giảm giá bán
- + Xóa bỏ tổn thất phúc lợi xã hội

- Giải pháp:

- + Chống độc quyền, thúc đẩy cạnh tranh
- + Sở hữu nhà nước đối với độc quyền
- + Kiểm soát giá - đặt giá trần
- + Đánh thuế vào giá độc quyền

Tổn thất phúc lợi do độc quyền tự nhiên gây ra



Độc quyền lựa chọn tại **C**
(mức sản lượng Q_1 và giá P_1)

TTCT lựa chọn tại **A** (sản lượng Q_0 và giá P_0)

→ **Độc quyền gây ra:**

- Sản lượng thấp ($Q_1 < Q_0$)

- Giá cao ($P_1 > P_0$)

- Tổn thất PLXH: S_{AEC}

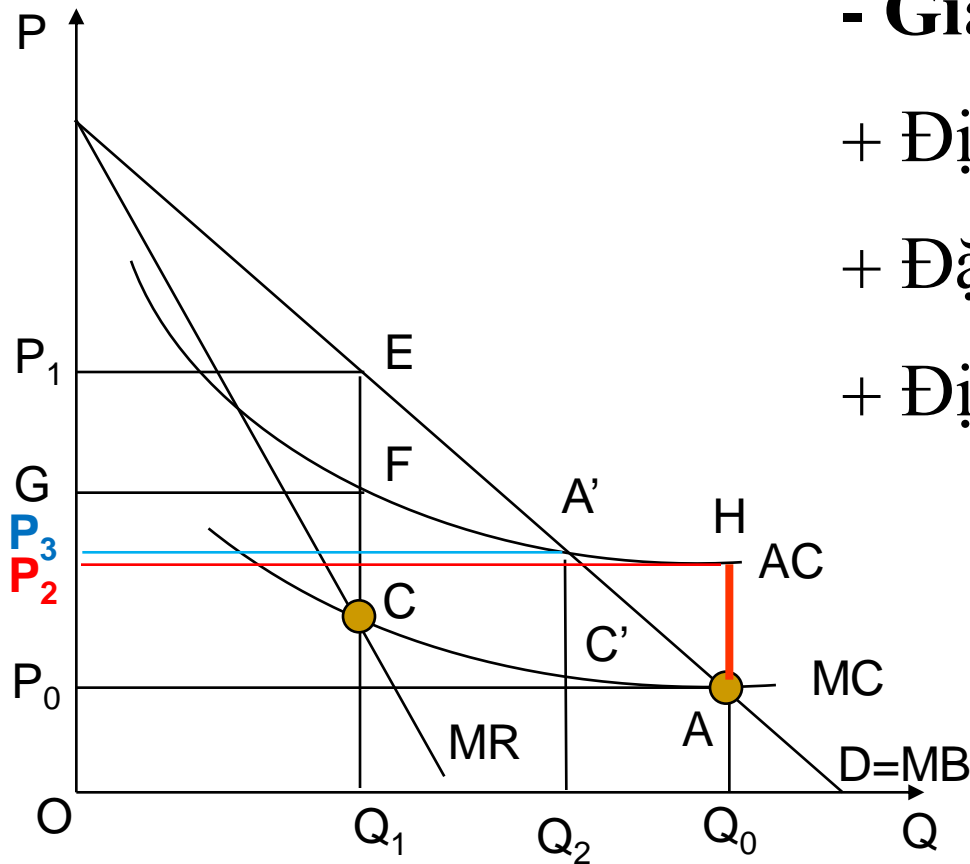
→ Lợi nhuận siêu ngạch của độc quyền ?

Can thiệp của chính phủ trong độc quyền tự nhiên

- Mục tiêu can thiệp:

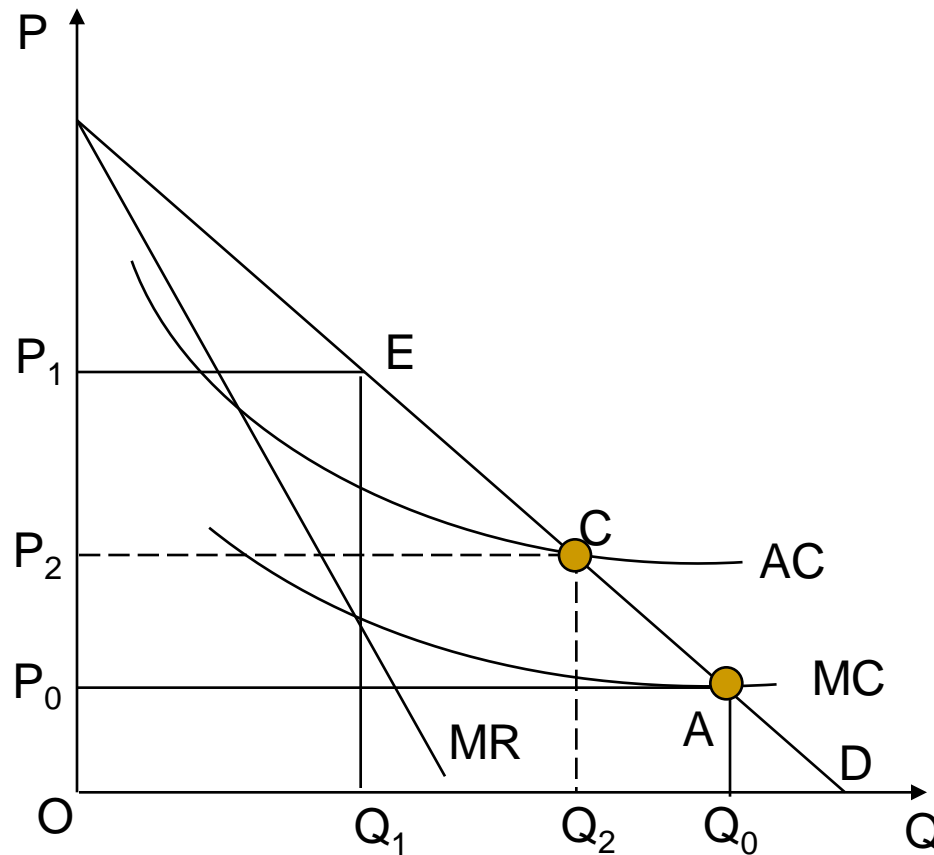
- + Tăng sản lượng
- + Giảm giá bán
- + Xóa bỏ tổn thất phúc lợi xã hội

Tổn thất phúc lợi do độc quyền tự nhiên gây ra

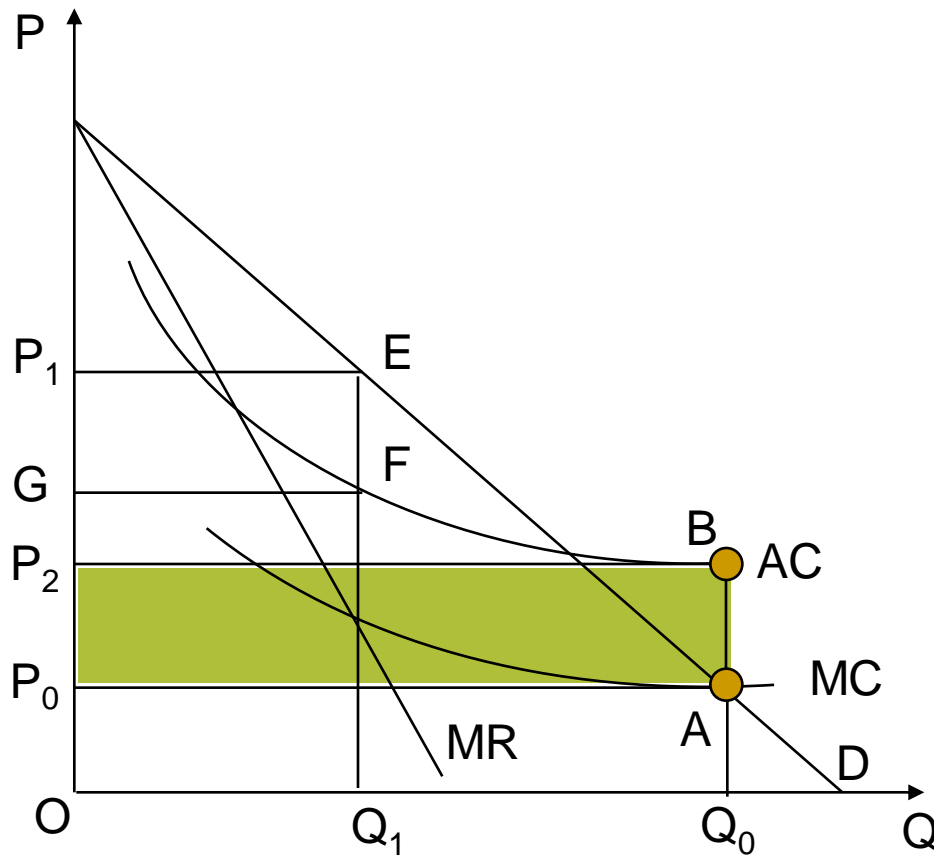


- Giải pháp:

- + Định giá $P_3 = MB = AC$
- + Đặt giá trần $P = MC$
- + Định giá hai phần

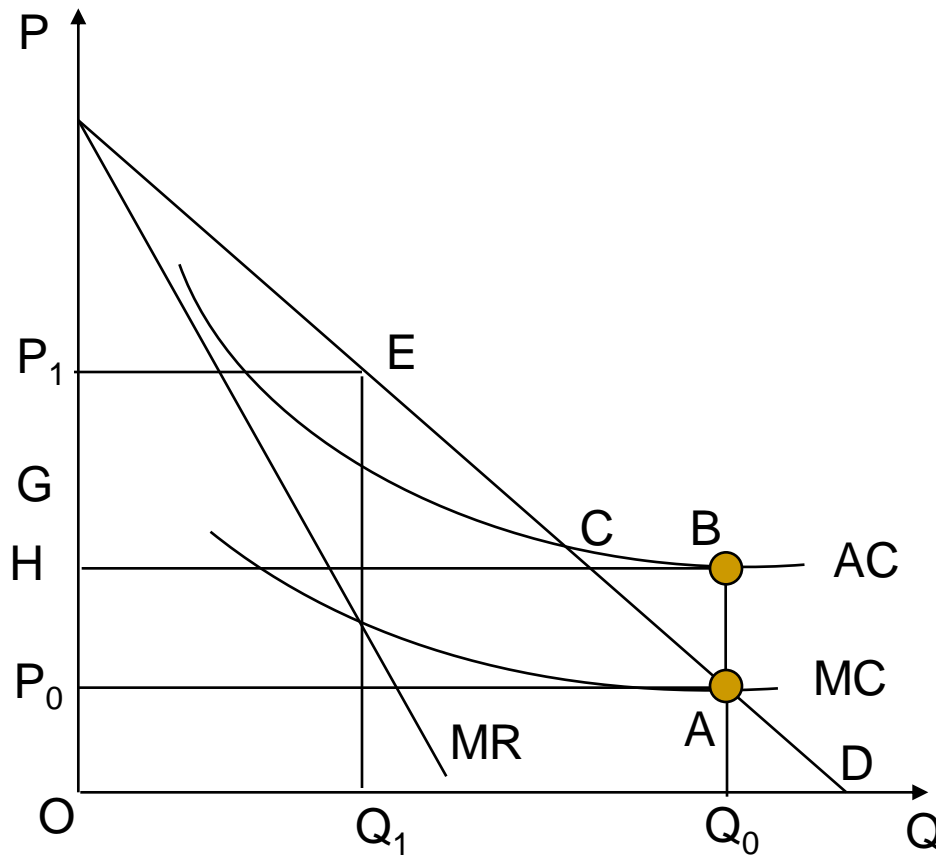


* Đặt giá $P=AC \rightarrow$ hãng sản xuất tại $Q=Q_2 > Q_1$ tuy nhiên $Q_2 < Q_0 \rightarrow$ phi HQXH



Đặt giá trần $P=MC=P_0$, $Q=Q_0 \rightarrow P < AC$

→ Hãng sản xuất bị lỗ → Bù lỗ bằng mức thuế khoán hoặc trợ cấp của Chính phủ.



* Đặt giá hai phần: $P=MC$ cộng với khoản chi phí khoán trung bình bằng $P_0H \rightarrow$ hãng sản xuất tại $Q=Q_0$

Ngoại ứng

Hành động gây ảnh hưởng đến đối tượng thứ 3 mà ảnh hưởng đó không được phản ánh trong giá thị trường

Hai loại ngoại ứng:

- + Ngoại ứng tiêu cực
- + Ngoại ứng tích cực

Tính chất của ngoại ứng:

- + Do cả sản xuất và tiêu dùng gây ra
- + Tích cực hay tiêu cực chỉ mang tính tương đối
- + Tạo ra sự phi hiệu quả xã hội:

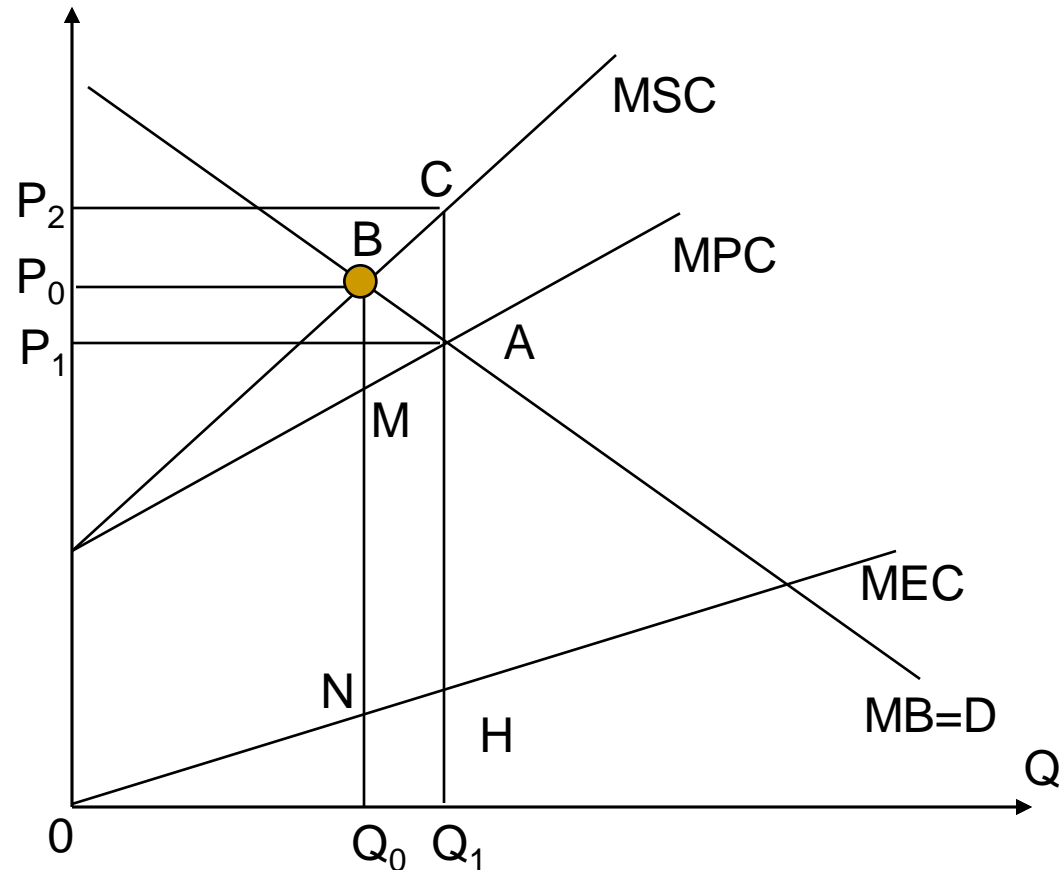
$$MC \& MB \neq MSC \& MSB, Q_{TT} \neq Q_{XH}$$

Tổn thất phúc lợi gây ra do ngoại ứng tiêu cực

Ngoại ứng tiêu cực tạo ra CP biên bằng MEC, do vậy CP biên của xã hội $MSC = MPC + MEC$.

- Xã hội tối đa hóa lợi ích tại **B**: $MSC = MB$
- DN tối đa hóa lợi ích tại **A**: $MPC = MB$

Khi sx ở mức tối đa hóa lợi ích của DN sẽ tạo ra mức tổn thất PLXH là S_{ABC}



Giải pháp khắc phục ngoại ứng tiêu cực

**Giải
pháp
mang
tính tư
nhân**

- + **Trao quyền sở hữu tài sản:** cơ sở của giải pháp này là định lý Coase
- + **Sáp nhập**
- + **Dùng dư luận xã hội**

**Giải
pháp
từ phía
chính
phủ**

- + **Đánh thuế (Thuế Pigou)**
- + **Trợ cấp**
- + **Hình thành thị trường giấy phép xả thải**
- + **Kiểm soát trực tiếp bằng chuẩn thải**

(1) Giải pháp trao quyền sở hữu

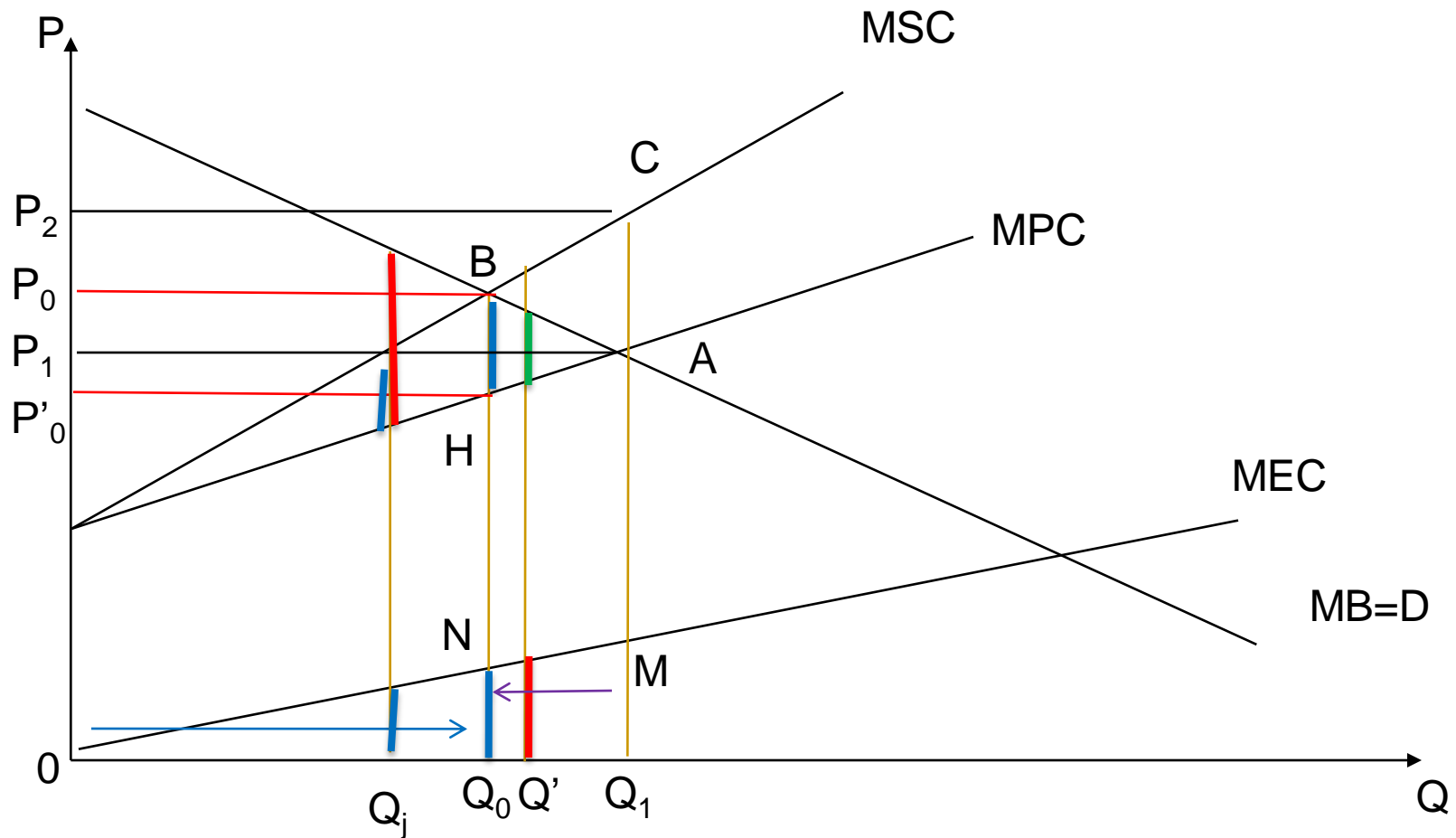
Định lý Coase: Nếu CP đàm phán là không đáng kể thì có thể đưa ra được một giải pháp hiệu quả đối với ngoại ứng bằng cách trao quyền sở hữu đối với các nguồn lực được sử dụng chung cho một bên nào đó. Kết quả này không phụ thuộc vào bên nào trong các bên liên quan được trao quyền SH

Hạn chế của định lý Coase:

- Chỉ áp dụng được với nguồn lực có khả năng trao quyền sở hữu
- Chỉ áp dụng được khi chi phí đàm phán nhỏ
- Chỉ áp dụng được khi chủ sở hữu xác định được chính xác nguyên nhân gây thiệt hại cho họ

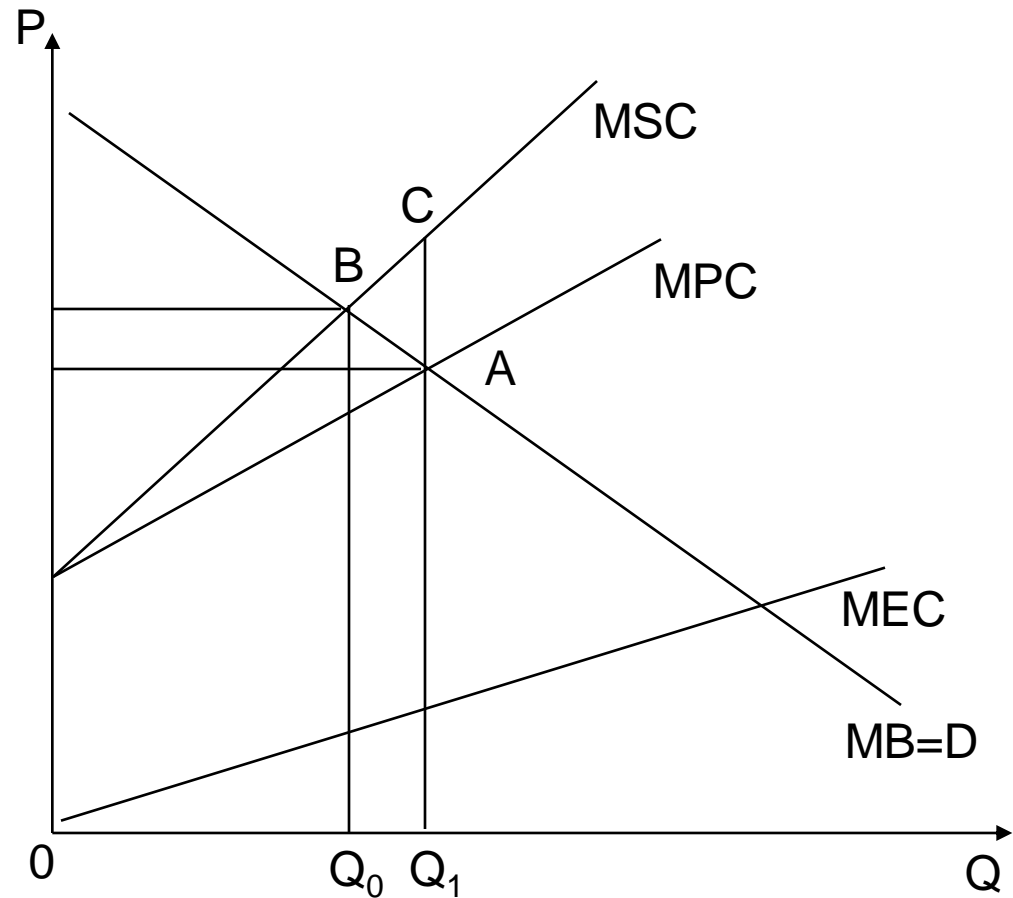
→ ***Như vậy: định lý Coase chỉ có ý nghĩa áp dụng cho các ngoại ứng ở phạm vi và quy mô nhỏ***

(1) Giải pháp trao quyền sở hữu



(1.2) Giải pháp sáp nhập:

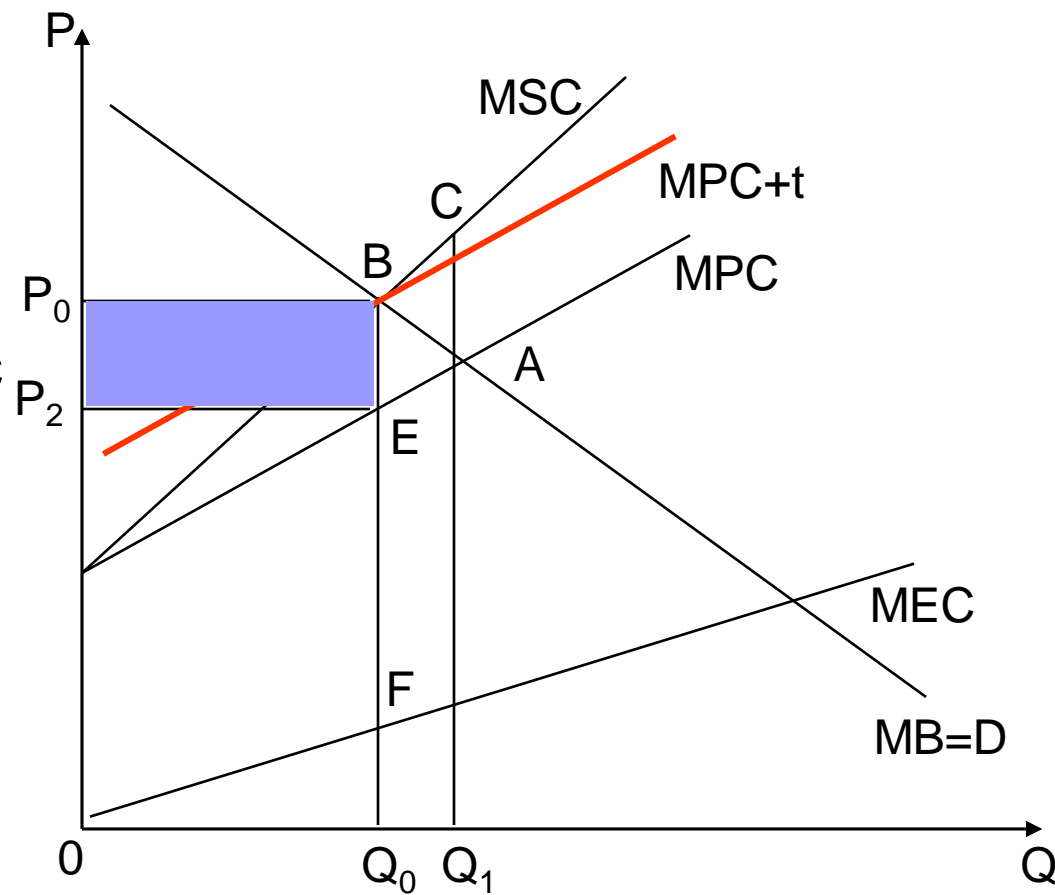
Ý nghĩa của giải pháp này đó là nội hóa “**ngoại ứng**”, khi đó trong nội bộ đơn vị sẽ phải xác định mức sản xuất để đạt được hiệu quả tổng thể tối đa, và mức sản xuất đó sẽ được xác định tại mức Q_0



(2.1) Giải pháp đánh thuế - thuế Pigou

Thuế Pigou là loại thuế đánh vào mỗi đơn vị sản phẩm đầu ra của hãng gây ô nhiễm, sao cho nó đúng bằng mức chi phí ngoại ứng biên tại mức cân bằng của xã hội

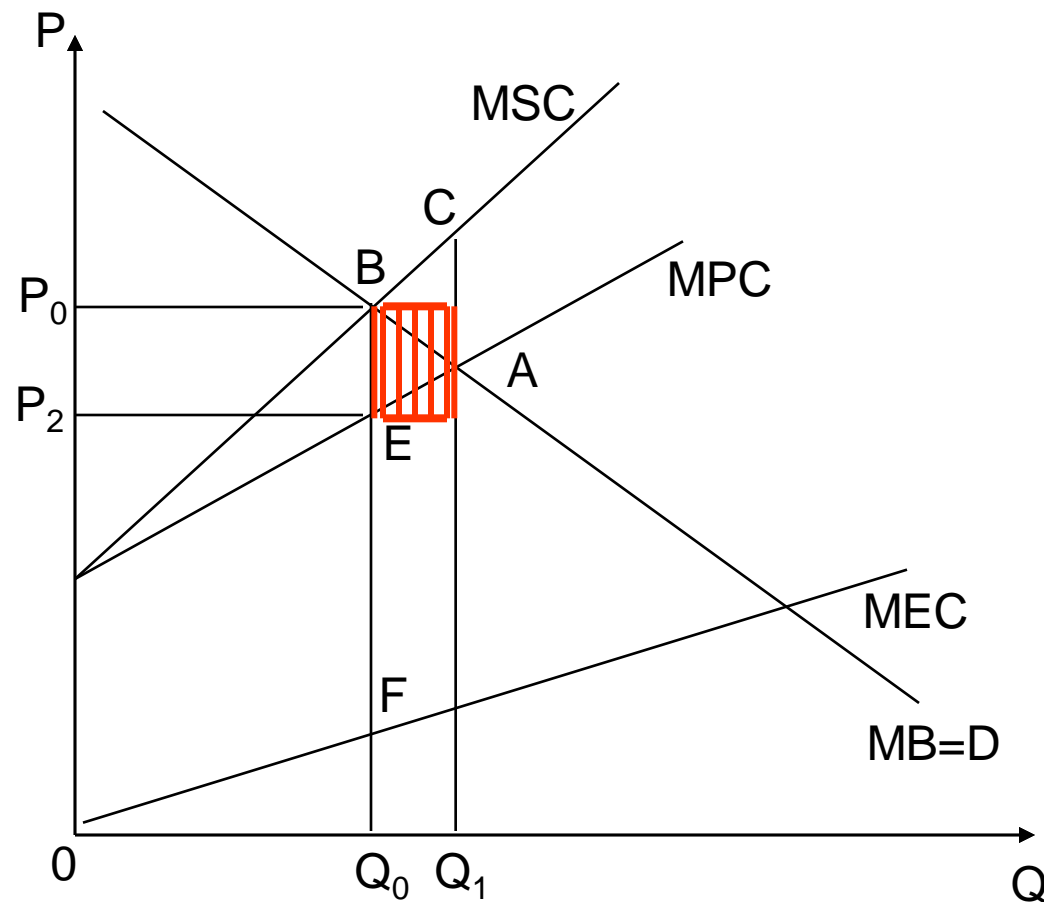
→ Thuế Pigou CP thu được ?



(2.2) Giải pháp trợ cấp

CP sẽ trợ cấp cho những người sản xuất gây ô nhiễm với yêu cầu: cứ mỗi mức sản lượng họ giảm sản xuất sẽ được trợ cấp một khoản bằng chi phí ngoại ứng biên ở mức sản lượng cân bằng xã hội

→ Ý nghĩa và tính khả thi của giải pháp ?



(2.3) Áp dụng phí xả thải

Chính phủ bán giấy phép xả thải cho phép các cty được xả thải với lượng Z_0 tương đương sản lượng Q_0 . Các hãng đấu giá nhau để mua giấy phép, định mức xả thải.

Ưu điểm: Có ưu điểm hơn đánh thuế

- Đánh thuế phải xác định chính xác thuế suất
- Các hãng tự điều chỉnh để có công nghệ phù hợp nhất tránh ô nhiễm
- Đánh thuế trong trường hợp lạm phát là không chính xác và phải điều chỉnh không hiệu quả

Ngoại ứng tích cực

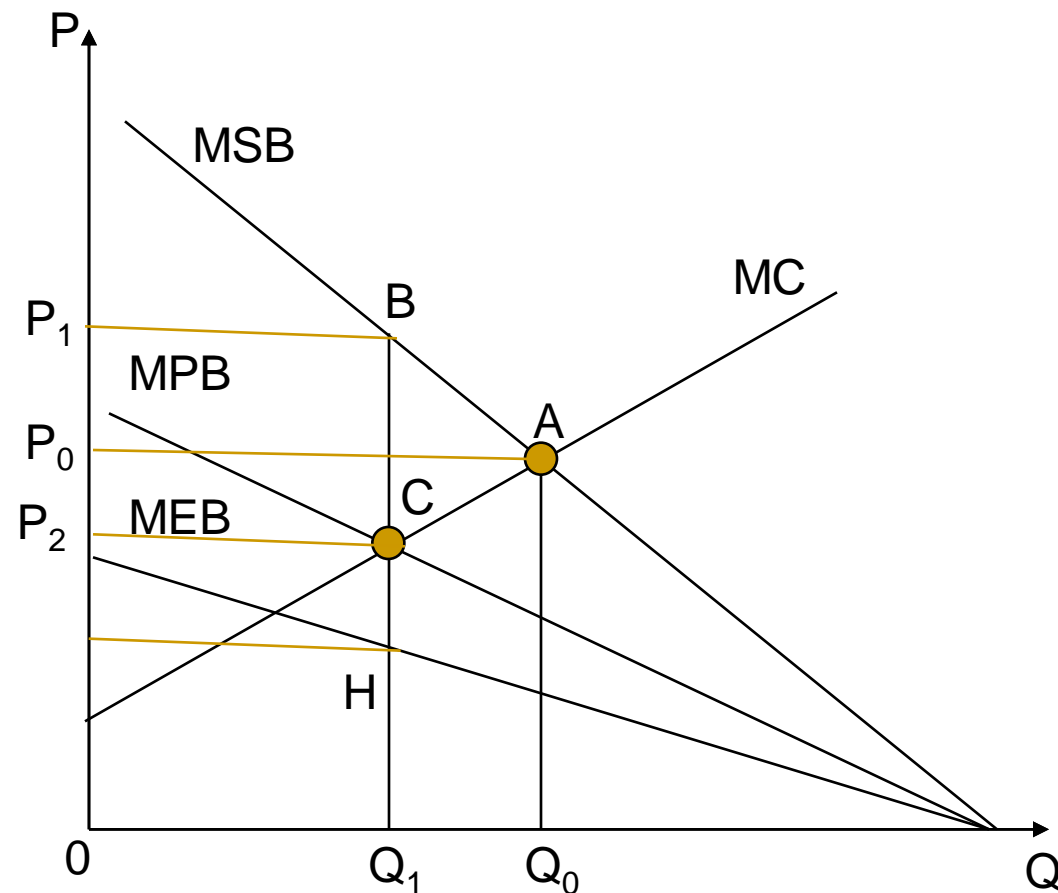
Tổn thất phúc lợi gây ra do ngoại ứng tích cực

Ngoại ứng tích cực tạo ra lợi ích biên là MEB, làm cho lợi ích biên của xã hội: $MSB = MPB + MEB$

- Điểm lựa chọn sx của DN ?

- Điểm sx đạt được hiệu quả XH ?

→ *Lựa chọn sx của DN gây ra tác động gì ?*



Ngoại ứng tích cực

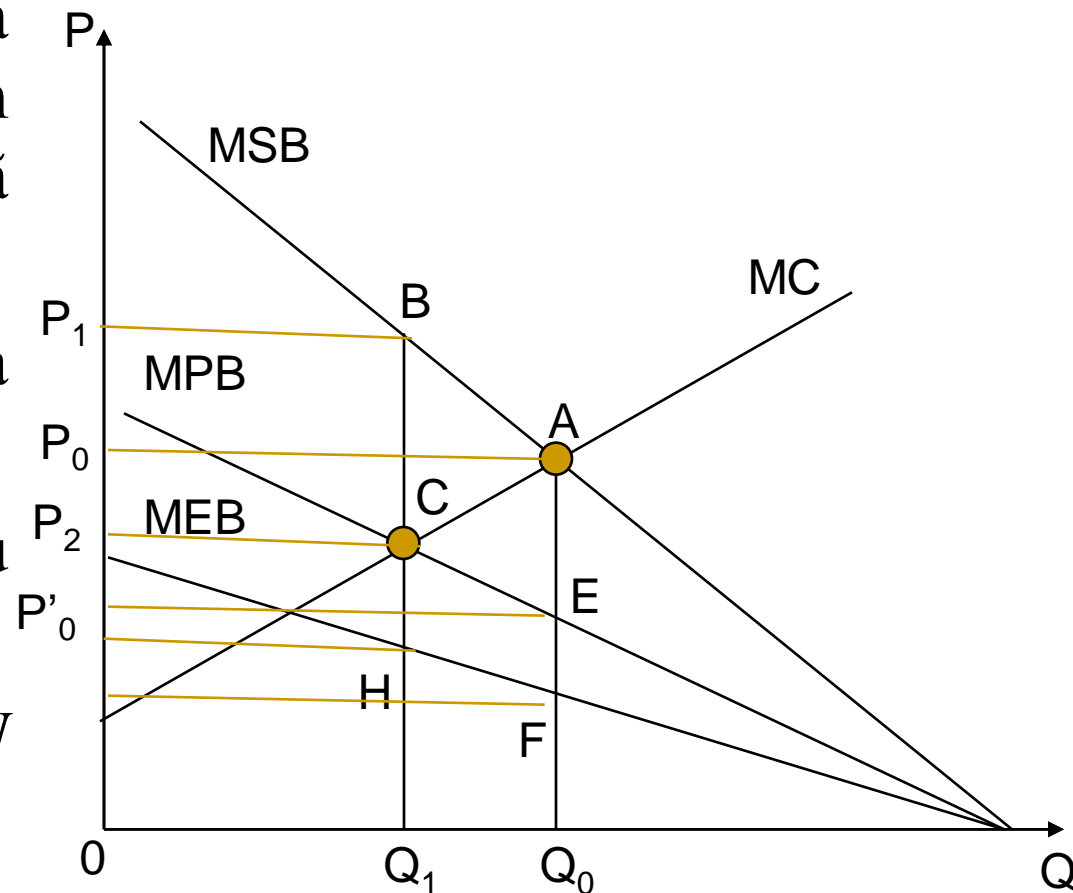
Tổn thất phúc lợi gây ra do ngoại ứng tích cực

Ngoại ứng tích cực tạo ra lợi ích biên là MEB, làm cho lợi ích biên của xã hội: $MSB = MPB + MEB$

- Điểm lựa chọn sx của DN ?

- Điểm sx đạt được hiệu quả XH ?

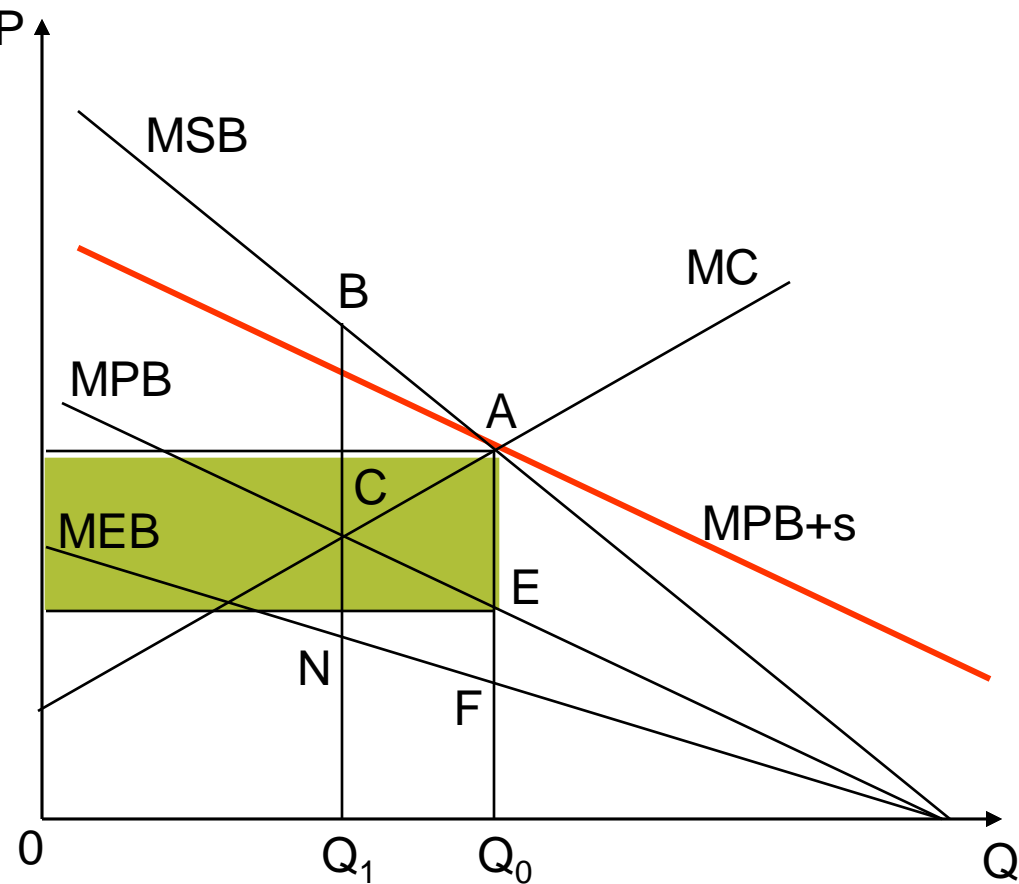
→ *Lựa chọn sx của DN gây ra tác động gì ?*



Giải pháp trợ cấp – Trợ cấp Pigou:

Trợ cấp Pigou là mức trợ cấp trên mỗi đơn vị sản phẩm đầu ra của hãng tạo ra ngoại ứng tích cực, sao cho nó đúng bằng lợi ích ngoại ứng biên tại mức sản lượng tối ưu xã hội.

→ *Trợ cấp Pigou CP phải chi ra ?*



Lưu ý: Khi thực hiện trợ cấp cho ngoại ứng tích cực:

Thứ nhất: Luôn cân nhắc kỹ về tính hiệu quả cũng như công bằng xã hội của trợ cấp trước khi đưa ra quyết định

Thứ hai: Không phải tất cả các hoạt động tạo ra lợi ích cho xã hội đều cần trợ cấp, chỉ tiến hành trợ cấp cho trường hợp mà các cơ chế xã hội chưa cho người tạo ra lợi ích được hưởng lương tương xứng với lợi ích mang lại.

Hàng hóa công cộng

Khái niệm: HHC là những loại HH mà việc một cá nhân này đang hưởng thụ lợi ích do HH đó tạo ra không ngăn cản những người khác cùng đồng thời hưởng thụ lợi ích của nó:

HHCC có hai thuộc tính:

- HHCC không có tính cạnh tranh trong tiêu dùng
- HHCC không có tính loại trừ trong tiêu dùng

Phân loại HHCC:

- *HHCC thuần túy*: là loại HH có đầy đủ cả hai thuộc tính của HHCC (rất ít loại HH như vậy)
- *HHCC không thuần túy*: có một trong hai thuộc tính của HHCC

Một số trường hợp của HHCC không thuần túy:

- + *HHCC có thể tắc nghẽn*
- + *HHCC có thể loại trừ bằng giá*

Cung cấp hàng hóa công cộng:

Cung cấp công cộng – cung cấp tư nhân:

- + **CCCC**: Cung cấp cho đại trà, theo hình thức phi thị trường (không dựa trên giá trị)
- + **CCTN**: Cung cấp cho đối tượng cụ thể, theo nguyên tắc thị trường (dựa trên giá trị và cung cầu)

→ *Hình thức cung cấp*

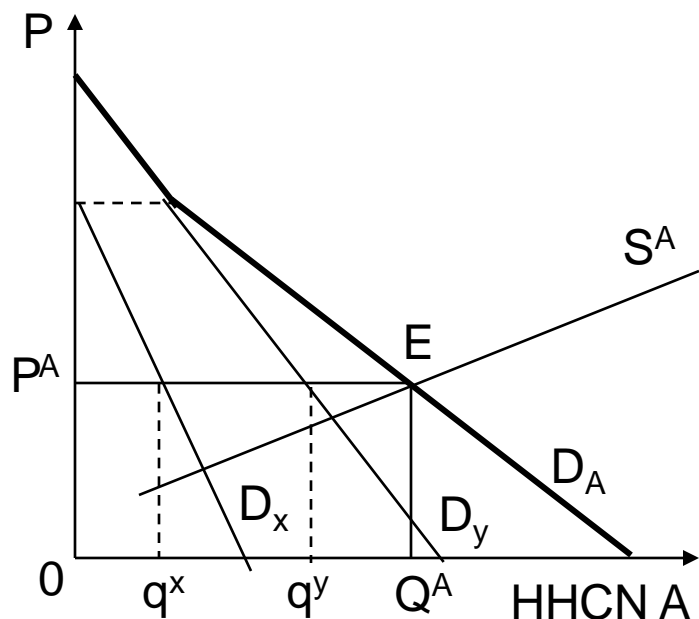
Công cộng cung cấp – tư nhân cung cấp:

- **CCCC**: Chính phủ đứng ra trực tiếp cung cấp HHDV
- **TNCC**: CP thuê tư nhân sản xuất và cung cấp HHDV

→ *Người cung cấp*

Cân bằng thị trường về HHCC:

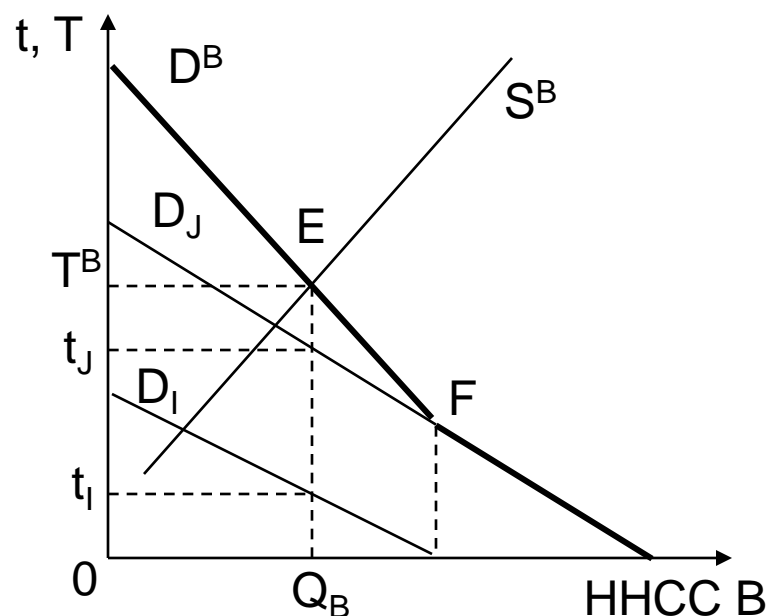
Tính toán đường cầu tổng hợp về HHCC và so sánh với đường cầu tổng hợp về HHCH



Cầu tổng hợp của HHCH là tổng sản lượng nhu cầu ở mỗi mức giá,

→ **Cộng ngang các đường cầu**

$$P^X = P^Y = P^A \text{ và } q^X + q^Y = Q^A$$



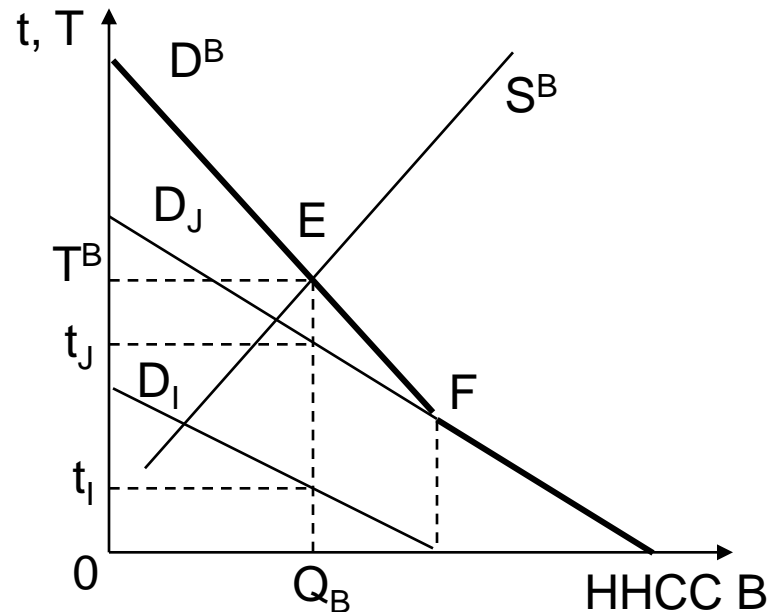
Cầu tổng hợp của HHCC là tổng mức giá ở mỗi mức sản lượng được cầu,

→ **Cộng dọc các đường cầu**

$$t^I + t^J = T^B \text{ và } Q^I = Q^J = Q^B$$

Cân bằng thị trường về HHCC:

Tính toán đường cầu tổng hợp về HHCC và so sánh với đường cầu tổng hợp về HHCN



Cầu tổng hợp của HHCC là tổng mức giá ở mỗi mức sản lượng được cầu,

→ **Cộng dọc các đường cầu:** $t^I + t^J = T^B$ và $Q^I = Q^J = Q^B$

Ví dụ: Có 2 cá nhân tiêu dùng hàng hóa X với thông tin như trên và $MC_X = 5$

Xác định Q^* khi X là HHCN và khi X là HHCC

P_X	Q_A^X	Q_B^X
8	10	8
7	12	12
6	14	16
5	16	20
4	18	24
3	20	28
2	22	32
1	24	36

Ví dụ: Có 2 cá nhân tiêu dùng hàng hóa X với thông tin như trên và $MC_X = 50$

Xác định Q^* khi X là HHCN và khi X là HHCC

+*Khi X là HHCN:*

- $P_X^* = (P_A = P_B) = MC_X = 50$

- $Q_X^* = Q_A + Q_B = 16 + 20 = 36$

+*Khi X là HHCC:*

- $P_X^* = P_A + P_B = MC_X = 50$

- $Q_X^* = Q_A = Q_B = 24$

→ $P_A^X = 1, P_B^X = 4$

P_X	Q_A^X	Q_B^X
80	10	8
70	12	12
60	14	16
55	15	
50	16	20
40	18	24
30	20	28
20	22	32
10	24	36

Cung cấp HHCC thuần túy

Vấn đề “kẻ ăn không”:

- Vấn đề “Kẻ ăn không” ?

Có những người biết rằng “*nếu họ không trả tiền thì một khi hàng hóa đó được cung cấp, họ vẫn được hưởng thụ hàng hóa đó*”, vì thế mặc dù có nhu cầu nhưng họ không thể hiện nhu cầu đó ra (để không phải đóng tiền) và khi hàng hóa đó được cung cấp, họ vẫn được tiêu dùng như bình thường.

- Tại sao có vấn đề “Kẻ ăn không” ?

- Giải pháp khắc phục vấn đề này ?

Cung cấp HHCC thuần túy

→ *Như vậy, CP phải cung cấp HHCC thuần túy để khắc phục vấn đề kẻ ăn không, đồng thời có thể mang lại lợi ích cho nhiều người hơn.*

Chính phủ có thể cung cấp HHCC bằng cách:

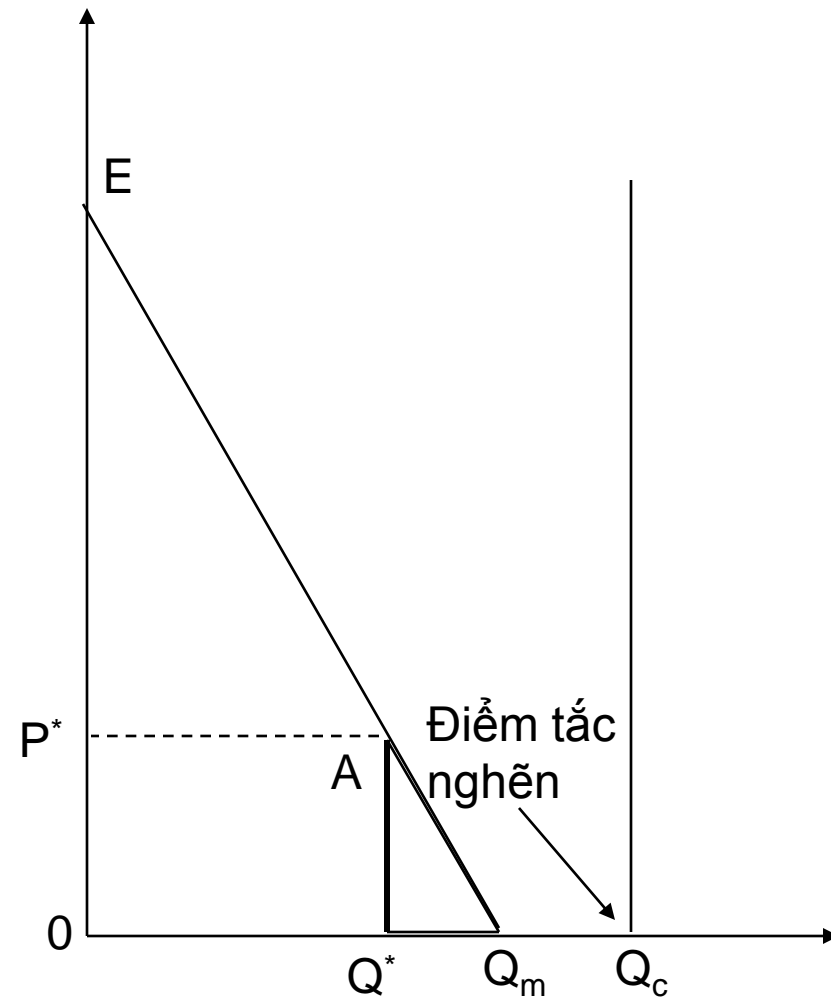
- Trực tiếp cung cấp HHCC: các dịch vụ hành chính công, an ninh quốc phòng ...
- Thuê TN sản xuất và cung cấp, CP chỉ trả cho tư nhân để sản xuất và cung cấp HHCC đó: trả tiền cho tư nhân xây dựng đèn hải đăng, lắp đèn đường

Cung cấp HHCC không thuần túy

HHCC có thể loại trừ bằng giá:

Nếu đang diễn ra tình trạng tiêu dùng quá mức: nên dùng giá để loại trừ việc tiêu dùng quá mức HHCC

Tuy nhiên, cần xem xét kỹ, nếu việc tiêu dùng HH đó chưa đạt đến điểm tắc nghẽn thì cân nhắc việc hạn chế vì có thể gây ra tổn thất phúc lợi xã hội



Cung cấp HHCC không thuần túy

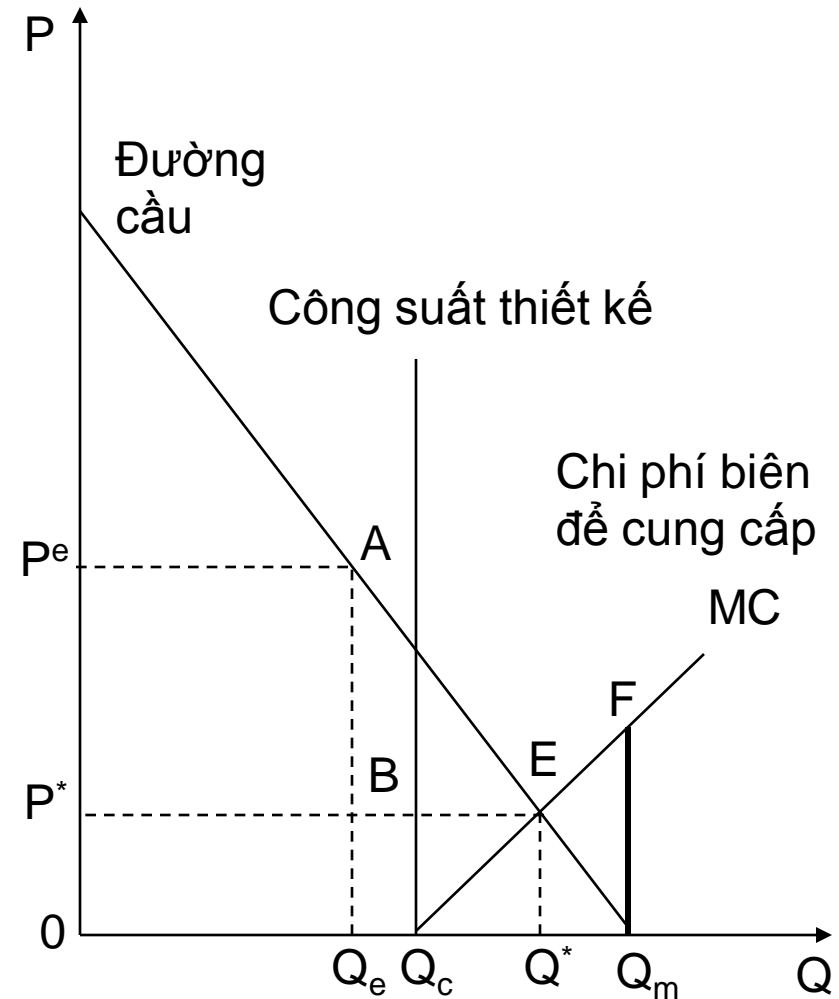
HHCC việc loại trừ tổn kém:

- Khi thực hiện thu phí, chi phí cho việc sử dụng HHCC là P^* và sản lượng là Q_e

→ *TTPLXH là ?*

- Khi cung cấp công cộng, sản lượng là Q_m

→ *TTPLXH là ?*

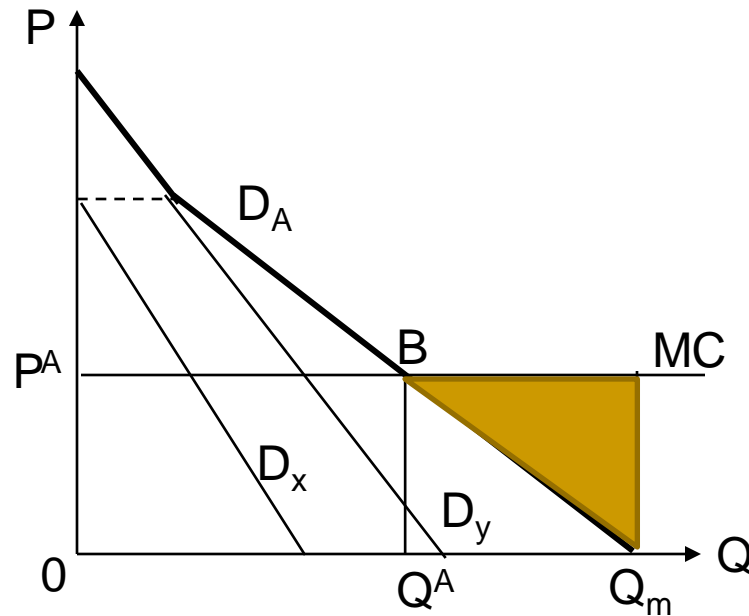


Cung cấp công cộng hàng hóa cá nhân

Lý do:

- Vì mục đích từ thiện, nhân đạo:
- Việc cung cấp cá nhân quá tốn kém:

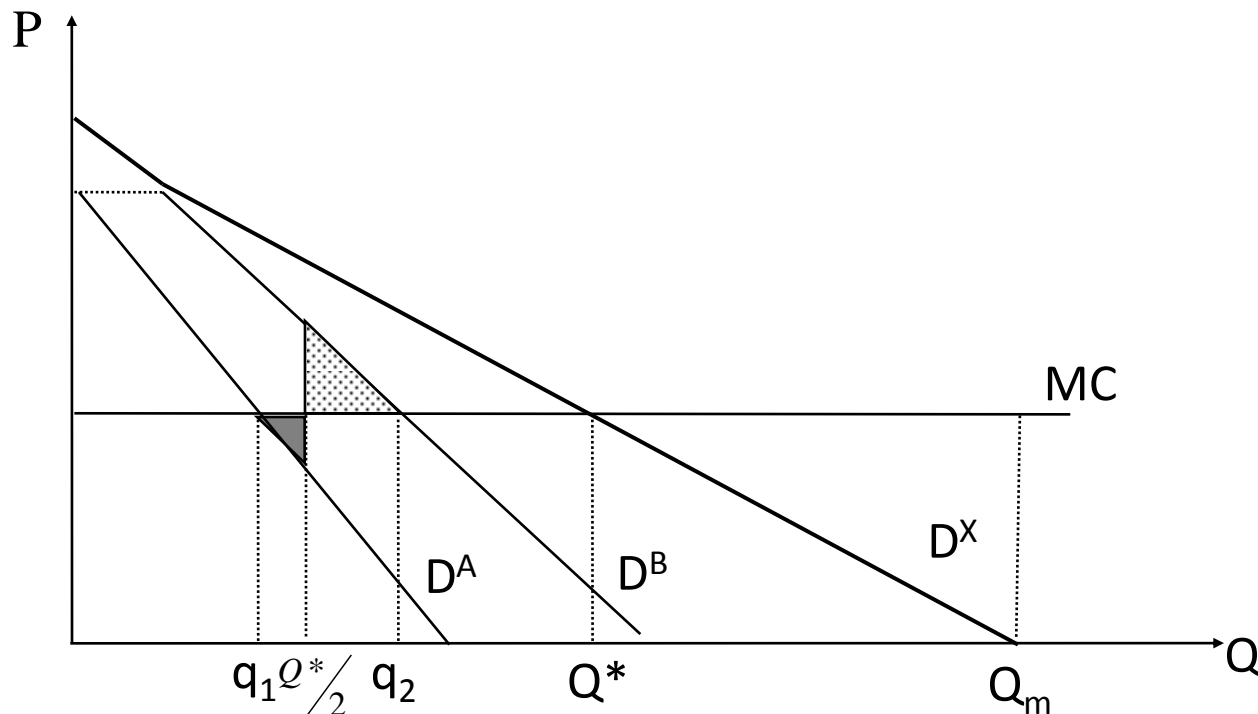
Tổn thất PLXH: Khi HHCHN được cung cấp công cộng rất dễ dẫn tới tình trạng tiêu dùng vượt mức, do vậy tạo ra phi hiệu quả XH.



Cung cấp công cộng hàng hóa cá nhân

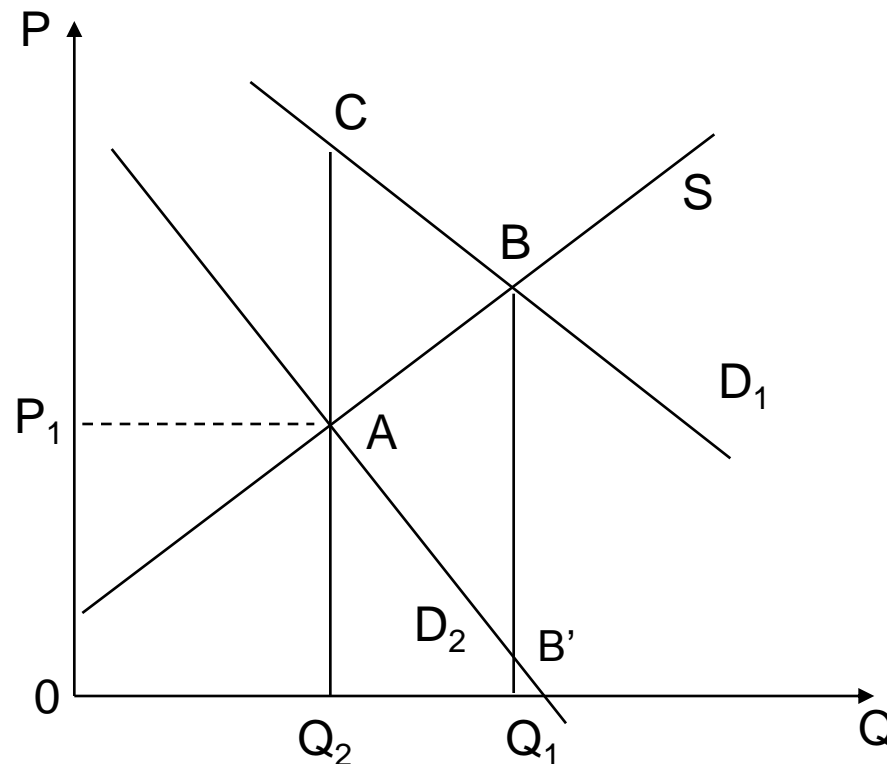
Giải pháp:

- *Định suất đồng đều*: vẫn gây ra tổn thất và phi hiệu quả
- *Xếp hàng*: biện pháp này cũng không hoàn toàn hiệu quả
→ phân tích và chỉ ra.



Thông tin không đối xứng

Khái niệm: Thông tin không đối xứng là tình trạng xuất hiện trên thị trường khi một bên nào đó tham gia giao dịch thị trường có được thông tin đầy đủ hơn bên kia về các đặc tính của sản phẩm.



Nguyên nhân gây ra thông tin không đối xứng

- *Chi phí thẩm định hàng hóa*: Chi phí thẩm định càng lớn thì khả năng xảy ra vấn đề thông tin không đối xứng càng lớn, và ngược lại.
- *Mức độ đồng nhất trong mối quan hệ giữa giá cả và chất lượng*: Nếu mức độ càng lớn thì khả năng xảy ra vấn đề thông tin không đối xứng càng nhỏ, và ngược lại.
- *Mức độ thường xuyên mua sắm*: Mức độ thường xuyên mua sắm càng lớn thì khả năng xảy ra vấn đề thông tin không đối xứng càng nhỏ, và ngược lại.

Mức độ nghiêm trọng của thông tin không đối xứng đối với các loại hàng hóa

- Đối với hàng hóa có thể thẩm định trước

Vấn đề thông tin không đối xứng xảy ra nhưng không nghiêm trọng: CP ít cần quan tâm tới việc điều tiết

- Hàng hóa chỉ thẩm định được khi dùng

Vấn đề TTKĐX xảy ra và cần sự can thiệp của CP cũng như các DN tự khắc phục

- Hàng hóa không thể thẩm định được

Xảy ra thường là khá nghiêm trọng đòi hỏi CP phải can thiệp mạnh mẽ và tích cực

Giải pháp khắc phục thất bại thị trường do thông tin không đối xứng

Nhóm giải pháp tư nhân:

- Xây dựng thương hiệu và quảng cáo
- Bảo hành sản phẩm
- Dựa vào bên thứ ba

Nhóm giải pháp chính phủ:

- Hỗ trợ các giải pháp tư nhân
- Có chính sách bảo vệ người tiêu dùng
- Trực tiếp đứng ra cung cấp thông tin hỗ trợ thị trường.